

Några ord om insamling och ordling af medicinalväxter.

Henriksson, J

12 H Br.

Ekou.
Träby
Bj.

”Särtryck från tidskriften Praktiskt Landtbruk.”

Några ord om insamling och odling af medicinalväxter.

Af **J. Henriksson.**

Ehuru många af de växter, som fordom användes på apoteken, i senare tider blifvit undanträngda och ersatta af ämnen, som kunna bekvämare förvaras och med större lätthet låta bereda sig för det afsedda ändamålet, kvarstår dock en hel del och däribland flera, som äro af mycket högt värde för läkekonsten.

Hvad särskildt vårt land angår, träffas här många af dessa växter flerstädes vilda i tillräcklig mängd för att icke blott fylla de inhemska behofven, utan äfven kunna blifva föremål för export i rätt stor utsträckning. Andra åter, hvilka visserligen höra hemma under sydligare luftstreck, låta dock, såsom författaren af sina under de aderton senaste åren anställda försöksodlingar funnit, med lätthet odla sig icke blott i det södra, utan ock i det mellersta Sverige och lämna ganska goda resultat.

Glädjande nog anställas under innevarande år odlingsförsök med ifrågavarande växter på flera ställen i landet, och det är att hoppas, att det icke stannar därvid. *)

Men beträffande insamlingen af de vilda medicinalväxterna är ännu mycket öfrigt att önska. Nödig kännedom om och helt visst i följd däraf ett lifligare intresse för saken fattas i allmänhet. Därför måste våra apotekare årligen införskrifva stora partier växtdroger utrikes ifrån, och i och med detsamma vandra ur vårt land betydliga pänningsummor, hvilka många af dess inbyggare kunde och behöfde förtjäna.

Arbetet med insamling af medicinalväxter är så mycket mera att beakta, som det mestadels kan utföras af barn och ålderstigna, för hvilka lämplig sysselsättning ofta saknas. Och förtjänsten med detta arbete är ingalunda att förakta. Vid någorlunda rik tillgång på ifrågavarande växter och med god vilja och flit hos insamlarne förtjäna dessa från en till två kronor om dagen, i enstaka fall till och med mera.

Af de inom vårt land allmännast förekommande medicinalväxterna, hvilka i rätt tid insamlade och för öfrigt ändamålsenligt behandlade, vinna god afsättning, må framhållas *hästfåbla* (*Arnica montana*),

*) För dem, som ytterligare vilja försöka sig på odling och insamling af medicinalväxter, hänvisas till författarens på P. Palmqvists Aktiebolags förlag, Stockholm, utgifna: »Handbok i odling och fröinsamling af Sveriges medicinalväxter», »Om hölmörten, dess odling och drog» samt »Handledning vid insamling af Sveriges medicinalväxter».

en (*Juniperus communis*), *lummer* (*Lycopodium vulgare*), *njöldryga* (*Claviceps purpurea*), *vattenklöfver* (*Menyanthes trifoliata*), *kamomilla* (*Matricaria Chamomilla*), *kalmusört* (*Acomus Calamus*), *njölönris* (*Arctostaphylos officinalis*), *fläder* (*Sambucus nigra*) m. fl.

Innan insamling af medicinalväxter företages, bör man dock på våren, hälst i april och maj, å apoteken upptaga order på de växtdelar (droger), hvilka man vet sig *med visshet* kunna anskaffa på sommaren eller hösten, samt, åtminstone att börja med, aldrig befatta sig med flera än på sin höjd två eller tre af sådana arter, som samtidigt blifva färdiga för insamling.

Af vissa arter, såsom *bolmört* (*Hyoscyamus niger*), *spikklubba* (*Datura Stramonium* och *fingerhatt* (*Digitalis purpurea*), måste nytt förråd årligen anskaffas på apoteken. För den skull röna de liflig efterfrågan, men då de i vildt tillstånd vanligen förekomma i så ringa mängd, att, oaktadt de stå tämligen högt i pris, det likväl icke lönar sig att insamla dem, kunna de mycket väl odlas icke blott i södra, utan äfven i mellersta delarne af vårt land och lämna god afkastning. Äfven härvidlag gäller som regel att icke syssla med flera arter än man väl kan sköta, och att, om man icke är säker örtkännare, aldrig på en gång odla flera giftiga växter med sådana blad, som vid torkningen kunna förväxlas, såsom spikklubban och bolmörten.

Utom dessa båda växter kunna *kardbenedikten* (*Cuicus benedictus*) och kamomillan med fördel odlas. Den sistnämnda förekommer, såsom ofvan

antydts, visserligen vild på somliga trakter, men icke i tillräcklig mängd för att fylla behofven, hvarför den, då den har en ganska vidsträckt användning, röner en liflig efterfrågan och betalas med 2 kronor och därutöfver per kilogram.

Vill man uppdraga flera olika arter af medicinalväxter, lämpa sig bäst kamomilla, fingerhatt och bolmört eller spikklubba äfvensom kardbenedikt samt i mindre mängd äfven isop och timjan, emedan, då insamlingen af de flesta bland dessa infalla på olika tider, den ene icke behöfver försunmas för den andre.

Har man en gång lärt sig väl skilja mellan de torkade bladen af spikklubba och bolmört, så kunna dessa växter med mycken fördel odlas samtidigt och på samma land, i hvilket fall man har dubbel nytta af marken. *)

Till odlingsland väljer man helst en lagom torr plats åt solsidan. En lätt, humusrik, något kalkhaltig jordmån är vanligtvis den bästa; dock växer t. ex. kamomillan äfven gärna på styf lerbord, ju fetare desto bättre. Fröet utsås i allmänhet helst på hösten eller tidigt på våren, så snart jorden låter bearbeta sig, antingen direkt på odlingslandet eller, såsom för spikklubba och bolmört, helst i en s. k. kall drifbänk, hvarefter plantorna utsättas på ett afstånd af omkr. $\frac{2}{3}$ meter och vattnas vid behof under de första veckorna, då

*) Närmare upplysning härom vinnes i författarens »Handbok i odling och fröinsamling af Sveriges medicinalväxter» eller »Om bolmörten, dess odling och drog».

odlingslandet, likasom förut jorden i drifbänken, bör väl rensas från ogräs. Såsom enårig lämnar spikklubban skörd första året, hvaremot bolmörten, som är tvåårig, icke skördas förr än på andra året.

Ofta händer, att en hel del exemplar af denna ört, uppspirade af från utlandet inköpt frö, blomma redan samma sommar, som fröet utsåts; men som dessa stånd utgöras af den i vår farmakopé uttryckligen förbjudna afarten *Hyoscyamus agrestis*, böra de uppräckas under blomningen och bortkastas, på det att de icke må sätta frö och följande år sprida sig bland och insamlas med hufvudformen.

Vill man odla fingerhatten, sker detta enklast genom att på hösten eller tidigt på våren utströ fröet kring stubbar och stenar o. d. i en skogs-trakt, sedan likväl marken afröjdts, där man ämnar verkställa sådden. Året efter denna lämnar växten skörd. Där fingerhatten en gång inplanterats, brukar den vanligen genom själsådd återväxa under flera på hvarandra följande år. Af denna ört lämna endast de exemplar duglig vara, hvilka utveckla purpurröda blommor, hvarför alla hvitblommande exemplar sorgfälligt aflägsnas.

I fråga om afkastningen af de odlade medicinalväxterna är denna naturligtvis beroende dels af markens bördighet, dels ock af väderlek och andra förhållanden. Att den likväl i allmänhet utfaller till belåtenhet, förutsatt att den bedrifves med tillbörlig omsorg, därom har författaren under

sina odlingsförsök i trakten af Mellerud i Dalsland öfvertygat sig. Så plägar t. ex. kamomillan lämna en afkastning af 10 kg. torra blommor pr ar eller 1,000 kg. pr har, hvilket med beräkning efter 2 kronor pr kilogr. gör en bruttoinkomst af resp. 20 och 2,000 kronor. För spikklubban är den under gynnsamma förhållanden 3,000 kr., för kard-benedikten omkr. 1,000 kr. och för bolmörten 3,750 kronor per har.

Om man tager i betraktande den billiga arbetskraft, som fördras för insamlingen och delvis äfven för odlingen af medicinalväxter, samt den mera vidgade blick för tillgodogörandet af vårt lands många förbisedda näringskällor, som nödvändigt följer med detta arbete, så gör Sverige årligen en stor förlust genom att negligera detsamma.

Att särskildt odlingen af ifrågavarande växtalster, rätt bedrifven, verkligen kunde blifva af direkt ekonomisk betydelse för landet, torde framgå såväl af de anförda, på mångårig erfarenhet grundade uppgifterna, som äfven och framför allt af förhållandena utomlands. För att taga ett exempel ur högen må anföras trakten kring den lilla staden Cölleda i Thüringen, där odlingen af vändelörten (*Valeriana officinalis* *) tillför befolkningen en årlig inkomst af icke mindre än en million kronor. **)

Med en ordnad undervisning i ämnet och upp rättandet af särskilda depôtter för uppköp och försäljning af medicinalväxter i förening med mön-

*) Denna ört har förf. med fördel odlat inom Elfsborgs län.

***) Efter Th. M. Fries Landtbr.-Akadem. Handb. år 1890.

sterodling af de viktigaste bland dessa skulle icke blott inom en jämförelsevis kort tid denna näringsgren uppblomma, utan äfven fara för öfverproduktion förebyggas. Såväl det ena som det andra har författaren hunnit öfvertyga sig om. I Dalsland, där han på bekostnad af länets hushållningssällskap under några år hållit föredrag i ämnet på olika ställen samt af insamlarne uppköpt, hvad de icke kunnat afyttra till apoteken, fortgår numera insamlingen mångenstädes regelbundet och åtskilliga växtdroger betraktas rent af som handelsvaror.

Med tanke på en möjligen blifvande öfverproduktion, ifall intresset för ifrågavarande insamling skulle blifva mera allmänt, såsom förhållandena i Småland, där förf. under åren 1901—1902 på bekostnad och uppdrag af Jönköpings läns hushållningssällskap föreläste i ämnet, och där saken omfattades med stor sympati, gifvo anledning antaga, har förf. genom personligt besök förra vintern hos en utländsk större drogaffär banat väg utom landet för en god del af ifrågavarande droger och till och med erhållit löfte af firmans chef, att han **hällre skulle göra sina inköp från Sverige än från andra länder.**

Detta för sakens framgång ytterst viktiga löfte bör ingalunda lämnas obeaktadt eller obegagnadt. Men då härvidlag intet väsentligt kan uträttas utan en kraftig mellanhand, och saken ovillkorligen måste betraktas som en nationens sak, våga vi hoppas, att Riksdagen med det första tar saken om hand och genom anslag af t. ex. 5 eller 10,000 kronor

pr år möjliggör inrättandet och upprätthållandet af en eller två depôter af nämnda slag, en för Svea och en för Göta land. Först då, och vi våga påstå det, endast då kan frågan finna den lösning, som den verkliga förtjänar.

STOCKHOLM,
P. A. NYMANS EFTERTR. TRYCKERI